

**Nisâ Sûresinin Kırk Üçüncü Âyetinde Geçen Çok Anlamlı Kelime ve
Müphem İfadelerin Âyetin Anlamına ve Hükme Etkisi**
**- The Effect of Multi Meaningful Words and Mubham Expressions
in the Forty-Third Verse of Surah Nisâ on the Meaning and Judgment of the Verse -**
İsmail KARAGÖZ*

Atıf/Citation: KARAGÖZ, İsmail. "Nisâ Sûresinin Kırk Üçüncü Âyetinde Geçen Çok Anlamlı Kelime ve Müphem İfadelerin Âyetin Anlamına ve Hükme Etkisi [*The Effect of Multi Meaningful Words and Mubham Expressions in the Forty-Third Verse of Surah Nisâ on the Meaning and Judgment of the Verse*]". *Düzce Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* [Journal of Düzce University Faculty of Theology] 6/2 (Güz 2022): 105-124.

Öz

Kur'ân-ı Kerîm'in rehberliğinden yararlanabilmek için Kur'ân'ı anlamak, Kur'ân'ı anlayabilmek için Kur'ân dilini ve anlama yöntemlerini iyi bilmek gerekir. İnsanların bilgi birikimleri ve anlama yeteneklerine bağlı olarak mücmel ve müphem olan âyetlerle çok anlamlı kelimeleri anlamlandırmada farklılıklar ortaya çıkarmış, Kur'ân dilinin başka dillere aktarılmasında bu farklılık kendisini göstermiştir. Kur'ân'ın farklı anlaşılıp farklı sonuçlar çıkartılan âyetlerinden biri de Nisâ sûresinin kırk üçüncü âyetidir. Âyetin farklı anlaşılmasının sebebi âyetteki "salât" kelimesinin çok anlamlı olması, سَبِيلٍ غَابِرٍ terkibine ve أَوْ لَمَسْتُمُ النِّسَاءَ أو cümlesine verilen anlamdır. الصَّلَاةُ kelimesi âyette "namaz" anlamında mı veya "namaz kılınan yer yani mescid" anlamında mıdır? غَابِرٍ سَبِيلٍ "Yolcular" anlamında mı yoksa "yolu camiden geçenler" anlamında mıdır? أَوْ لَمَسْتُمُ النِّسَاءَ "Veya kadınlara dokunduğunuz zaman" cümlesindeki "kadınlara dokunmak" hakikî anlamda fiziksel dokunma mıdır? Yoksa mecazî anlamda cinsel ilişki midir? Âyetteki bu müphem kelime, terkip ve cümleler, hem müctehitlerin âyetten farklı hükümler çıkarmalarına, hem günümüzde hazırlanan meallere farklı şekillerde yansımaya sebep olmuştur. Âyetteki الصَّلَاةُ kelimesi "namaz" ve "mescid", سَبِيلٍ غَابِرٍ terkiibi "yolu camiden geçenler" anlamındadır. الصَّلَاةُ kelimesine sadece "namaz", سَبِيلٍ غَابِرٍ terkibine "yolcular" anlamı verildiği zaman âyetin ikinci cümlesi, "Yolcular hariç cünüp iken namaza yaklaşmayın" şeklinde anlaşılacaktır. Bu anlama göre "yolcular cünüp iken namaza yaklaşabilirler." Mâide sûresinin 6. âyetine göre abdestsiz cünüp iken namaz kılınmaz. الصَّلَاةُ kelimesine sadece "namaz" ve "mescid", سَبِيلٍ غَابِرٍ terkibine "yolu camiden geçenler" anlamı verildiği zaman, âyetin ikinci cümlesinin anlamı "boy abdesti almıyaya kadar cünüp iken namaza ve mescide yaklaşmayın ancak yolu camiden geçmek durumunda olanlar, geçebilirler" şeklinde olmaktadır. Kur'ân ve Sünnet bütünlüğü içerisinde baktığımız zaman أَوْ لَمَسْتُمُ النِّسَاءَ "Veya kadınlara dokunduğunuz zaman" cümlesindeki "kadınlara dokunmak" ile maksat, "cinsel ilişki" olduğu ortaya çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Kur'ân, Kadın, Salat, Gusül, Teyemmüm.

* Prof. Dr., Düzce Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Tefsir Anabilim Dalı [Professor, Duzce University, Faculty of Theology, Department of Tafsir], ismailkaragoz1954@gmail.com, ORCID: 0000-0003-3105-3554.

Abstract

In order to benefit from the guidance of the Qur'an, it is necessary to understand the Qur'an and to be able to understand the Qur'an, it is necessary to know the language of the Qur'an and its methods of understanding. Depending on people's knowledge and comprehension skills, differences have emerged in the interpretation of ambiguous and ambiguous verses and polysemous words, and this difference has manifested itself in the transfer of the Qur'anic language to other languages. One of the verses of the Qur'an that are understood differently and different conclusions are drawn is the forty-third verse of the chapter of Nisa. The reason why the verse is understood differently is that the word "salât" in the verse is very meaningful, and the meaning given to the sentence *عَابِرِي سَبِيلِ* compound-bine and *أَوْ لَمَسْتُمُ النِّسَاءَ* Does the word *الصَّلَاةَ* mean "prayer" in the verse or does it mean "the place where prayer is performed, that is, the mosque"? *عَابِرِي سَبِيلِ* Does it mean "passengers" or "those who pass by the mosque"? Or is it sexual intercourse in a figurative sense? These ambiguous words, compositions and sentences in the verse have caused the mujtahids to draw different conclusions from the verse and to reflect them in different ways in the translations prepared today. The combination of *صَلَاةَ* in the verse means "prayer" and "masjid", and *عَابِرِي سَبِيلِ* means "those whose path passes through the mosque". The second sentence of the verse is understood as "Do not approach the prayer while you are junub, except for the passengers", when the word *صَلَاةَ* means only "prayer", and the compound *عَابِرِي سَبِيلِ* means "passengers". According to this area, "passengers can approach prayer while they are junub" will be able to approach. According to the 6th verse of the chapter of al-Maide, prayer is not performed while junub without wudu. When the word *صَلَاةَ* just "prayer" and "masjid", and *عَابِرِي سَبِيلِ* is given the meaning of "those who pass by the mosque", the meaning of the second sentence of the verse is "Do not approach the prayer and the mosque while you are junub until you have made ablution, but those who have to pass through the mosque can pass". When we look at the Qur'an and the Sunnah in its entirety, it turns out that the purpose of "touching women" in the sentence "or when you touch women" is sexual intercourse.

Keywords: Tafsir, Qur'an, Woman, Salat, Ghusl, Tayammum.

Giriş

Kur'ân'ın doğru anlaşılması, âyetlerin doğru anlaşılmasına, âyetlerin doğru anlaşılması ise âyetleri oluşturan kelimelerin doğru anlaşılmasına bağlıdır. Âyetteki bir kelimenin, bir terkinin veya bir cümlemin anlamı yanlış veya farklı anlaşılırsa o âyet de yanlış veya farklı anlaşılır, dolayısıyla âyetin içerdiği hüküm ve verdiği mesaj da farklı olur. Bu husus, özellikle müşterek lafızlar/çok anlamlı kelimelerde, kelimelerin hakikî veya mecazî anlamda kullanılmasına göre ortaya çıkmaktadır. Kur'ân'ın çok anlamlı kelimelerinden biri de "*salât*" kavramıdır. Birçok âyette geçen "*salât*" kelimesi farklı anlamlarda kullanılmıştır. Nisâ sûresinin 43. âyetinde hangi anlamdadır? Kelime "*namaz*" anlamında mı? Yoksa "*namaz kılınan yer*" anlamında mıdır? Âyetteki *عَابِرِي سَبِيلِ* terkinin, "*yolcular*" anlamında mı? Yoksa "*camiden geçmek durumunda olan kimseler*" anlamında mıdır? *لَمَسْتُمُ النِّسَاءَ* "*Kadınlara dokunduğunuz zaman*" cümlesi hakikî anlamda fiziksel dokunmak mı? Mecazî anlamda

cinsel ilişkiden kinaye midir? Tercihe göre âyetin anlamı ve içerdiği hükümler değişecektir. Çalışmamızda geçmişten günümüze yapılan tefsirler ve dilbilim ışığında, Kur'ân ve Sünnet bütünlüğü içerisinde âyeti anlamaya, içerdiği hükümleri ve Türkçe'ye nasıl aktarılması gerektiğini belirlemeye çalıştık.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْرُبُوا الصَّلَاةَ وَأَنْتُمْ سُكَارَىٰ حَتَّىٰ تَعْلَمُوا مَا تَقُولُونَ وَلَا جُنُبًا إِلَّا عَابِرِي سَبِيلٍ حَتَّىٰ تَغْتَسِلُوا وَإِنْ كُنْتُمْ مَرْضَىٰ أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِنْكُم مِّنَ الْغَائِطِ أَوْ لَمَسْتُمُ النِّسَاءَ فَلَمْ يَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا فَامْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَفُورًا

“Ey iman edenler! Ne söylediğinizi bilinceye kadar sarhoş iken ve boy abdesti alıncaya kadar cünüp iken namaza ve mescide yaklaşmayın ancak yolu geçmek durumunda olanlar, camiden geçebilirler. Eğer hasta olur veya yolculukta bulunur veya biriniz abdest bozmaktan gelir veya kadınlara dokunur yani onlarla cinsel ilişkiye girer ve su bulamaz veya suyu kullanamazsanız o zaman temiz bir toprak ile teyemmüm edin, yüzlerinizi ve ellerinizi meshedin ve namazı kılın. Şüphesiz Allah, çok affedicidir, çok bağışlayıcıdır.”

1. Kavramsal Çerçeve

1.1. صَلَاة Kelimesi

صَلَاة kelimesinin kökü olan “s-l-v” mastarının iki anlamı vardır: Biri “dua etmek”, diğeri “iki uyluğu hareket ettirmektir.”¹ “Salât” kelimesi ve türevleri Kur'ân'da 99 defa geçmiş ve Kur'ân'da beş farklı anlamda kullanılmıştır:

(a) **Dua ve istiğfar.** Mesela şu âyetlerde “salât” kelimesi bu anlamdadır: وَصَلِّ عَلَيْهِمْ إِنَّ صَلَاتَكَ سَكَنٌ لَهُمْ “Ey Peygamberim!... Müminlere dua et, onların günahlarının bağışlanmasını iste, çünkü senin duan, onlar için sükûnettir, onların kalplerini yatıştırır.”² يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ “Ey iman edenler! Peygambere dua edin.”³ “Salât” kelimesi bu anlamda Kur'ân'da hep عَلَى edatı ile kullanılmıştır. Kelime عَلَى edatı olmadan da dua anlamına gelebilir. Şu hadiste de kelime dua anlamdadır: إِذَا دُعِيَ “Biriniz yemeğe davet edildiği zaman katılsın, eğer oruçlu ise dua etsin.”⁴

(b) **Merhamet ve mağfiret.** Şu âyetlerde bu anlamdadır: إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ “Şüphesiz Allah ve melekleri, Peygambere salât ediyorlar, Allah merhamet ediyor, melekleri dua ediyor.”⁵ أُولَئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِنْ رَبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ

¹ Ebû'l-Hüseyn Ahmed b. Fâris b. Zekeriyâ b. Muhammed er-Râzî el-Kazvîni el-Hemedânî, *Mu'cemü mekâyîsi'l-lüga* (s-l-y maddesi), thk. Abdüseselam Muhammed Hârun (b.y: İttihâdü'l-Kitâbi'l-Arab, 2002), 3/300; Hamdi Yazır, *Hak Dinî Kur'ân Dili Türkçe Mealli Tefsir* (İstanbul: Eser Kitabevi, 1971), 1/190-191.

² et-Tevbe 9/103; bk. Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr et-Taberî, *Câmi'u'l-beyân an te'vîli âyi'l-Kur'ân* (b.y.: Dâru Hicr, 2001), 14/54.

³ el-Ahzâb 33/56; bk. Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, 20/320.

⁴ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned* (Kâhire: Dâru'l-Hadîs, 1995), 16/224 (No: 10348).

⁵ el-Ahzâb 33/56.

Rablerinin bağışlamaları ve rahmeti bu kimselerin üzerindedir.”⁶ Allah’ın peygamberine salata, ona merhamet etmesi ve ondan razı olması, meleklerin salata, dua ve istiğfarı,⁷ müminlere salâtı, onları bağışlamalarıdır.⁸

(c) **Din.** Şu âyette bu anlamdadır: ⁹ قَالَ يَا شُعَيْبُ أَصَلَوْتُكَ تَأْمُرُكَ أَنْ نَتْرَكَ مَا يَعْبُدُ آبَاؤُنَا ⁹ “Kaomi alay ederek Şuayb’e şöyle dedi: Ey Şuayb! Babalarımızın taptığı putları terk etmemizi sana namazın yani dinin mi emrediyor?”¹⁰

(ç) **Namaz.** Sözlükte “eğilmek” anlamına gelen “namaz” kelimesi, Farsça kökenli bir kelimedir. Kur’ân ve Sünnette “salât” kelimesi ile ifade edilen *namaz*; dinî bir terim olarak, Allah’ın emrettiği, Peygamberimizin öğretilip uyguladığı şekilde kalp, dil ve bedenle yapılan bir *ibadettir*. Namaz ibadeti, kelimenin sözlük anlamını içermektedir: Çünkü namaz kalp ve dil işi olan dua ve beden hareketi olan bir ibadettir. Salât kelimesi, Kur’ân’da bu anlamda “sallâ” fiili ile ifade edilmekle birlikte daha çok “ekâme-yukîymü” fiili ile birlikte ifade edilmiştir. Şu üç âyeti örnek olarak verebiliriz:

وَإِذَا كُنْتَ فِيهِمْ فَأَقَمْتَ لَهُمُ الصَّلَاةَ فَلْتَقُمْ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ مَعَكَ وَلْيَأْخُذُوا آسَلِحَتَهُمْ فَإِذَا سَجَدُوا فَلْيَكُونُوا مِنْ وَرَائِكُمْ وَلْتَأْتِ طَائِفَةٌ أُخْرَىٰ لَمْ يُصَلُّوا فَلْيُصَلُّوا مَعَكَ وَلْيَأْخُذُوا حِذْرَهُمْ وَأَسَلِحَتَهُمْ

“Ey Peygamberim! Savaşta müminlerin arasında bulunup da onlara **namaz** kıldırдыңın zaman, onlardan bir grup seninle beraber namaza dursunlar ve silahlarını da yanlarına alsınlar. Bunlar, secdeye varıp *bir rekâti kıldıkları* zaman arkanıza çekilsinler, *görev yerlerine dönsünler*. Sonra namaz kılmamış olan diğer grup gelsin, onlar da **seninle beraber namaz kılınlar**, tedbirlerini ve silahlarını alsınlar...”¹¹ وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ ¹¹ “Ey müminler! Namazı dosdoğru kılın...”¹² “Ey müminler! Sizin dostunuz ancak Allah, peygamberi ve Allah’ın emirlerine boyun eğerek namazları dosdoğru kılan ve zekâtı veren müminlerdir. ¹³ “Namazı dosdoğru kılın”; namazı şartlarına, farzlarına ve tadil-i erkânına uyararak, ihlâs ve huşu ile güzelce kılın demektir.

(d) **Mescid.** Mesela şu âyette bu anlamdadır: ¹⁴ وَلَوْلَا دَفَعُ اللَّهُ النَّاسَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا هُدًى مِّنْ صَوَامِعٍ وَبِيعَ ¹⁴ “Eğer Allah’ın, insanların bir kısmını bir kısmıyla defetmesi olmasaydı, kesinlikle manastırlar, kiliseler, havralar ve içlerinde Allah’ın adı çok anılan mescidler yıkılırdı.”¹⁴ Bu âyette geçen “salât” kelimesinin çoğulu olan صَلَوَاتُ “havralar” yani Yahudilerin ibadet

⁶ el- Bakara 2/157.

⁷ Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed el-Kurtubî, *el-Câmi’ li ahkâmîl-Kur’ân* (Kahire: Dâru’l-Kütübî’l-Mısriyye, 1964), 14/232.

⁸ Ebû Muhammed Abdurrahman b. Muhammed İbn Ebî Hâtim, *Tefsîru’l-Kur’ân’il-Azîm* (Suud: Mektebe Nazzâr Mustafa el-Bezzâr, 1414), 1/265.

⁹ Ebû Muhammed Abdullah b. Müslim b. Kuteybe, *Tefsîru garîbî’l-Kur’ân* (Beyrut: Dâru’l-Kütübî’l-İlmiye, ts.), 208.

¹⁰ Hûd 11/87; bk. İbn Kuteybe, *Tefsîru garîbî’l-Kur’ân*, 208.

¹¹ en-Nisâ 4/102.

¹² el-Bakara 2/102.

¹³ el-Mâide 5/55.

¹⁴ el-Hac 22/40.

mekânları anlamındadır.¹⁵ İbn Kuteybe, *Tefsîru Garîbi'l-Kur'ân* adlı eserinde صَلَوَة kelimesine “mescidler” anlamını vermiştir.¹⁶

1.2. سَكَرَانِ Kelimesi: “Sarhoş olmak” anlamındaki “s-k-r” kökünden isim olan سَكَرَانِ, سَكَرَانِ kelimesinin çoğulu olup alkollü içki içen “sarhoşlar” demektir.

1.3. جُنُبٌ Kelimesi: Sözlükte “bir şeyden uzak olmak” anlamındaki “c-n-b” kökünden isim olan “cünüb” kelimesi, manevî kirlilik hali demektir. Meni gelsin gelmesin cinsel ilişkide bulunan,¹⁷ ihtilam olan,¹⁸ herhangi bir şekilde şehvetle üreme organından menisi gelen¹⁹ kimseler ile âdet ve loğusa olan kadınlar²⁰ cünüp sayılırlar. Bu kimselerin gusül yani boy abdesti almaları **farzdır**. Kur'ân'da, وَإِنْ كُنْتُمْ جُنُبًا فَاطَّهَّرُوا "Eğer cünüp iseniz iyice temizlenin"²¹ buyrulmuştur.

1.4. عَبْرِي سَبِيلٍ İfadesi: Yolu veya bir nehri karşıdan karşıya geçmek anlamındaki “a-b-r” kökünden isim olan “âbir”, karşıdan karşıya geçen, yoldan geçen “sebül” yol, “âbirî sebül”, yolu geçenler demektir.²²

1.5. غُسْلٌ Kelimesi: “Yıkamak” anlamındaki “g-s-l” kökünden isim olan “gusl” ismi, bütün vücudu temiz su ile yıkayarak yapılan bedenî ve hükmi temizliktir.

1.6. مَرَضِيٌّ Kelimesi: Sözlükte hasta olmak anlamına gelen “merdâ” ismi, âyette bedeninde su kullanmaya engel olan hasta anlamındadır.

1.7. سَفَرٌ Kelimesi: Sözlükte yola çıkmak anlamındaki “s-f-r” kökünden isim olan “sefer” âyette süresi kısa veya uzun yolculuk anlamındadır.

1.8. الْغَائِطُ Kelimesi: Asıl anlamı “kaybolmak” olan kelime sözlükte “çukur yer ve vadi” anlamındadır. Araçlar, إِذَا غَابَ “Bir şey kaybolduğu zaman غَاطَ فِي الْأَرْضِ “Yerde kayboldu”, def-i hacet için insanlar görmesin diye kuytu bir yere gizlenirler ve buraya الْغَائِطُ derlermiş.²³ Kelime âyette küçük ve büyük abdest bozma, idrarı boşaltma ve dışkılama anlamındadır.²⁴

1.9. لَمَسٌ Kelimesi: Dokunmak anlamındaki “l-m-s” kökünden gelen müfâale kalıbındaki “lâmesâ” fiili, sözlükte “karşılıklı birbirine dokundu” demektir.

1.10. صَعِيدٌ Kelimesi: Yeryüzü, toprak ve taş, kum ve toz gibi toprak cinsi şeyler demektir.²⁵

1.11. مَسَحٌ Kelimesi: Kelime mesh etmek, temizlemek, ovalamak, dokunmak ve suyu vücuttan

¹⁵ Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân*, 12/71-72.

¹⁶ İbn Kuteybe, *Tefsîru garîbi'l-Kur'ân*, 127.

¹⁷ Ebû'l-Huseyin Müslim b. el-Haccâc el-Kuşeyrî, *el-Câmiu's-sahîh*, thk. Muhammed Fuâd el-Bakî (Beyrut: Dâru İhyâi'l-Kütübî'l-Arabîyyi, ts.), “Hayız”, 87.

¹⁸ Müslim, “Hayız”, 87.

¹⁹ Müslim, “Hayız”, 88.

²⁰ el-Bakara 2/222.

²¹ el-Mâide 5/6.

²² Zeyyüddîn Muhammed b. Ebû Bekir b. Abdülkâdir, *Muhtârû's-sihâh* (Beyrut: Dâru'l-Besâir, 1987), 409.

²³ Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân*, 5/220.

²⁴ Ebû'l-Leys Nasr b. Muhammed es-Semerkindî, *Bahru'l-ulûm* (b.y.: y.y., ts.), 1/305.

²⁵ Taberî, *Câmi'u'l-beyan*, 8/408.

akıtmak anlamına gelir.

1.12. تَيْمَّمَ Kelimesi: Sözlükte “kastetmek” anlamına gelen “*teyemmüm*” ıstılahta; abdestsizlik veya cünüplük halinden kurtulmak niyetiyle ellerin içini temiz toprağa veya taş, kum ve mermer gibi toprak cinsinden temiz bir objeye vurup önce yüze sürmek, sonra tekrar vurup her elin içiyle kolları mesh etmek demektir.²⁶

2. Âyetin Anlamı

Âyetin anlamı الصَّلَاةِ ve سُكَّارِي سَبِيلِ ile عَابِرِي سَبِيلِ ve لَامَسْتُمُ النَّسَاءَ cümlesine verilecek anlama göre değişmektedir.

الصَّلَاةِ kelimesi âyette şu anlamlara gelebilir:

a) Namaz. Ebû Hanîfe (ö. 150/767) kelimenin bu anlamını tercih etmiştir.²⁷ Salât kelimesinin namaz anlamına geldiğine “nüzul sebebi” başlığında verilen hadis delil getirilmiştir.²⁸

b) Mescid. Âyette geçen “*salât*” kelimesi, مَوَاضِعِ الصَّلَاةِ yani “*namaz kılınan yerleri*” anlamındadır.²⁹ Terkipteki مَوَاضِعِ kelimesi hafzedilmiş, الصَّلَاةِ kelimesi kalmıştır. Hac sûresinin 40. âyetinde Yahudilerin ibadethaneleri, صَلَوَاتٍ (tekili, *salât*) kelimesiyle ifade edilmiştir. Anlamaya çalıştığımız âyette مَوَاضِعِ الصَّلَاةِ “*namaz kılma yerleri*”, الصَّلَاةِ kelimesi ile ifade edilmiştir. Bu yoruma göre âyette الصَّلَاةِ zikredilmiş, “*namaz kılma yerleri*” yani mescidler kastedilmiştir. Belagat ilminde buna mecaz-i mürsel denir. İmam Şâfiî (ö. 204/820) bu görüştedir.³⁰ Âyetteki الصَّلَاةِ kelimesinin مَوَاضِعِ الصَّلَاةِ “*namaz kılma yerleri*” anlamına geldiğine إِلَّا عَابِرِي سَبِيلِ cümlesi delalet eder.³¹ Bu husus, ikinci maddede ele alınacaktır. مَوَاضِعِ الصَّلَاةِ “*namaz kılma yerleri*” anlamına alındığı zaman âyetin ilk cümlesi şöyle olur: لا تَقْرَبُوا الْمَسَاجِدَ لِلصَّلَاةِ وَأَنْتُمْ سُكَّارِي حَتَّى تَعْلَمُوا مَا تَقُولُونَ “*Ne söylediğinizi bilinceye kadar, namaz kılmak için namaz kılma yerine/mescide yaklaşmayın.*”³² Bu yoruma göre sarhoş iken namaz kılınmayacak, namaz kılmak için mescide girilmeyecektir.³³

c) Namaz ve mescid.³⁴ Âyette geçen “*salât*” kelimesi, hem namaz hem mescid anlamına gelir. Bu takdirde âyetin لَا تَقْرَبُوا الصَّلَاةَ وَأَنْتُمْ سُكَّارِي حَتَّى تَعْلَمُوا مَا تَقُولُونَ cümlesinin anlamı şöyle olur: “*Ne söylediğinizi bilinceye kadar sarhoş iken, namaza ve mescide yaklaşmayın.*” Müfessir **Taberî** âyeti bu şekilde anlamıştır.³⁵ Bu anlam, âyetin bağlamına daha uygun ve cümleler arasında daha uyumludur. Eğer

²⁶ Ebû'l-Fidâ İsmail b. Ömer b. Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm* (b.y.: Dâru Tayyibe, 1999), 2/318.

²⁷ Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân*, 5/202.

²⁸ Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân*, 5/202.

²⁹ Semerkandî, *Bahru'l-ulûm*, 1/308.

³⁰ Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân*, 5/202.

³¹ Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân*, 5/202.

³² Taberî, *Câmi'u'l-beyan*, 8/382.

³³ Taberî, *Câmi'u'l-beyan*, 8/382.

³⁴ Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân*, 5/202.

³⁵ Taberî, *Câmi'u'l-beyan*, 8/382. يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْرَبُوا الْمَسَاجِدَ لِلصَّلَاةِ مَصْلِينَ فِيهَا وَأَنْتُمْ سُكَّارِي حَتَّى تَعْلَمُوا مَا تَقُولُونَ

“salât” kelimesi sadece “namaz” anlamına alınrsa, âyetin ilk cümlesi “Ne söyledığınızı bilinceye kadar sarhoş iken namaza yaklaşmayın”, ikinci cümlesi “Yolcular/yolu geçmek durumunda olanlar hariç namaza yaklaşmayın” denilmiş olur ki bu cümleden “Yolcular/yolu geçmek durumunda olanlar” cünüp iken namaza yaklaşabilir denilmiş olur. Hâlbuki cünüp iken namaz kılınmaz.³⁶ Eğer “salât” kelimesi sadece “mescid” anlamına alınrsa, âyetin ilk cümlesi “Ne söyledığınızı bilinceye kadar sarhoş iken mescide yaklaşmayın” denilmiş olur. Hâlbuki âyetin ilk cümlesinde sarhoş iken namaza yaklaşılmasının yasaklandığı açıktır. “Salât” kelimesine “namaz” ve “mescid” anlamı verilirse bu çelişki ortadan kalkmış olur. Bu takdirde âyetin birinci ve ikinci cümlesinin anlamı şöyle olur: “Ey iman edenler! Ne söyledığınızı bilinceye kadar sarhoş iken ve boy abdesti almıncaya kadar cünüp iken namaza ve mescide yaklaşmayın ancak yolu geçmek durumunda olanlar, mescidden geçebilirler.” Müfessir Taberî (ö. 310/923) âyeti bu şekilde anlamıştır.³⁷

سُكَارَى kelimesine müfessirler, şu anlamları vermişlerdir:

a) **İçki sarhoşluğu.**³⁸ Müfessir ve fakihlerin çoğunluğuna göre سُكَارَى kelimesi, içki ve benzeri uyuşturucu sonucu oluşan sarhoşluktur. Bu görüşe âyetin nüzul sebebi olan hadis delildir.³⁹

b) **Uyku sarhoşluğu.** Tabiîn müfessirlerinden Dahhâk b. Müzahim (ö. 105/723) bu görüştedir.⁴⁰ Dahhâk, âyette sözü edilen sarhoşluğun içki ile oluşan sarhoşluk olmadığını, uyku sarhoşluğu olduğunu söylemiş⁴¹ ve bu görüşüne şu hadisleri delil almıştır:

عَنْ أَنَسٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِذَا نَعَسَ أَحَدُكُمْ فِي الصَّلَاةِ فَلْيَمْنَمْ حَتَّى يَعْلَمَ مَا يَقْرَأُ

Enes b. Mâlik'ten Hz. Peygamberin şöyle buyurduğu rivâyet edilmiştir: Sizden biri namazda uyuklarsa, ne okuduğunu bilinceye kadar uyusun.”⁴²

عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا نَعَسَ أَحَدُكُمْ فَلْيَرْقُدْ حَتَّى يَذْهَبَ عَنْهُ النَّوْمُ فَإِنَّهُ إِذَا صَلَّى وَهُوَ يَنْعَسُ لَعَلَّهُ يَذْهَبُ يَسْتَعْفِرُ، فَيَسُبُّ نَفْسَهُ

Hz. Aişe Hz. Peygamber (s.a.s.)'in şöyle buyurduğunu söylemiştir: Biriniz uyukladığı zaman kendisinden uykusu gidinceye kadar uyusun. Çünkü bu kimse uyuklama halinde namaz kıldığı zaman belki on bağışlanma istemek isterken, kendi aleyhine kötü söz söyleyebilir.⁴³

c) **Tuvalet sıkışıklığı.** Tabiîn âlimlerinden ve Kûfe'nin meşhur fakihî Abîde es-Selmânî (ö. 72/691), bu görüştedir. Delili şu hadislerdir:

“Sizden biriniz tuvalete gitme isteği olduğu

³⁶ bk. el-Mâide 5/6.

³⁷ Taberî, *Câmi'u'l-beyan*, 8/382, يا أيها الذين امنوا لا تقربوا المساجد للصلاة مصلين فيها وأنتم سكارى حتى تعلموا ما تقولون ولا تقربوها أيضا

جنباً حتى تغتسلوا إلا عابري سبيل

³⁸ Taberî, *Câmi'u'l-beyan*, 8/375.

³⁹ Ebu İsa Muhammed b. İsa et-Tirmizî, *es-Sünen*, thk. Ahmed Muhammed Şakir (Mısır: Mektebetü'l-Halebî, 1975), “Tefsir”, “Nisâ”, 5/238.

⁴⁰ Taberî, *Câmi'u'l-beyan*, 8/377; Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmî'l-Kur'ân*, 5/201.

⁴¹ Taberî, *Câmi'u'l-beyan*, 8/377.

⁴² Muhammed b. İsmail el-Buhârî. *el-Câmi'us-sahîh* (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1983), “Salât”, 214, 1/53; Müslim, “Salât”, 196.

⁴³ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 40/331, No: 24287.

ve namaz için kamet getirildiği zaman, önce tuvalete gitsin.”⁴⁴

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا يَجِلُّ لِرَجُلٍ أَوْ لِامْرَأَةٍ أَنْ يُصَلِّيَ وَهُوَ حَاقِنٌ حَتَّى يَتَخَفَّفَ

Ebû Hureyre’den Resûlullah (s.a.s)’ın şöyle buyurduğu rivâyet edilmiştir: Kişiye abdesti sıkışık iken tuvalete gidip ihtiyacını giderinceye kadar namaz kılması helâl olmaz.”⁴⁵

عن أبي أمّامة أنّ رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هَيَّ أَنْ يُصَلِّيَ الرَّجُلُ وَهُوَ حَاقِنٌ Ebû Ümâme’den Resûlullah (s.a.s)’ın, abdesti sıkışık iken kişinin namaz kılmasını yasak ettiği rivâyet edilmiştir.”⁴⁶

لَا تَقْرُبُوا الصَّلَاةَ وَأَنْتُمْ سُكَارَى cümlesini hem içki ve benzeri uyuşturucu ile sarhoş olduğu zaman hem baskın uyku varken ve zihin yoğun meşguliyet halinde iken namaza ve camiye yaklaşmayın şeklinde anlayabiliriz. Çünkü namazın huşu ile kılınması gerekir.⁴⁷ Bu durumlar namazın puşu ile kılınmasına engel olur.

لِغَابِرِي سَبِيلِ terkibi iki şekilde anlaşılmıştır:

a) غَابِرِي سَبِيلِ “yolcular” demektir. Sahabeden Hz. Ali (ö. 60/680) ve Abdullah b. Abbas (ö. 68/687), tabiînden hadis ve tefsir âlimi Saîd b. Cübeyr (ö. 93/713), Mücâhid b. Cebr (ö. 103/721) ve imam-ı azam Ebû Hanîfe (ö. 150/767) bu görüştedir.⁴⁸ Bu görüşte olanlara göre cünüp olanlar, su bulabilirlerse boy abdesti almadan namaz kılamazlar, su bulamazlarsa teyemmüm edip namaz kılabilirler.⁴⁹ Çünkü mukim kimse su bulabilir, yolcu su bulamayabilir. Cünüp olan yolcular, su almak için veya içinden geçmek için mescide girmek durumunda kalırsa teyemmüm edip mescide girebilirler.⁵⁰

b) غَابِرِي سَبِيلِ “Mescidden geçmek durumunda olan kimseler” demektir. Sahabeden Abdullah b. Mes’ûd (ö. 32/652) ve Enes b. Malik (ö. 93/711), tabiîn fakihlerinden Saîd b. Müseyyeb (ö. 94/713), Hasan el-Basrî (ö. 110/72), İkrime b. Abdullah el-Berberî (ö. 105/723), müçtehitlerden İmam Şafî (ö. 204/820) ve İmam Mâlik b. Enes (ö. 179/795) bu görüştedir.⁵¹ Bu görüşte olanlara göre cünüp olanlar boy abdesti almadan namaz kılamazlar ancak mescidden geçebilirler veya mescide girip su alabilirler.

Müfessir Taberî, bu iki görüşün isabetli olanın (b) maddesindeki görüş olduğunu söylemiştir. Çünkü “yolcular” ile ilgili hüküm وَإِنْ كُنْتُمْ مَرْضَى “eğer hasta olursanız” diye başlayan üçüncü cümlede beyan edilmektedir.⁵²

لَمَسْتُمْ النِّسَاءَ Cümlesi. Cümle, “Kadınlara dokunduğunuz zaman” anlamındadır. لَمَسْتُمْ fiilini kıraat imamlarından Hamza b. Habîb (ö. 156/773) ve Ali b. Hamza el-Kisâi (ö. 189/785), كَمَسْتُمْ şeklinde okumuştur. “Lânese” kıraati, iki kişinin karşılıklı birbirlerine dokunmasını, “lemese” kıraati tek taraflı

⁴⁴ Ebû Dâvûd Süleyman b. el-Eş’âs, *es-Sünen*, thk. Muhammed Muhiddîn Abdü'l-Hamîd (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1981), “Salât”, 88, 1/33.

⁴⁵ Beyhakî, Ahmed b. el-Huseyn, *es-Sünenü'l-kübrâ* (Beirut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2003), “Salât”, 736, 3/129.

⁴⁶ Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd Mâce el-Kazvîni, *es-Sünen* (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1981), “Salât”, 114, 1/201.

⁴⁷ bk. el-Mü'minûn 23/2.

⁴⁸ Taberî, *Câmi'ul-beyan*, 8/379-380; Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân*, 5/206.

⁴⁹ Taberî, *Câmi'ul-beyan*, 8/379.

⁵⁰ Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân*, 5/206.

⁵¹ Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân*, 5/206; Taberî, *Câmi'ul-beyan*, 8/382-383.

⁵² Taberî, *Câmi'ul-beyan*, 8/379-384.

dokunmayı ifade eder.⁵³ Cümlenin ne anlama geldiği açık değildir. Bu itibarla cümle üç şekilde anlaşılmıştır:⁵⁴

a) *Kadınlara fiziksel olarak dokunmak.* Sahabeden Abdullah b. Mes'ûd (ö. 32/652), Abdullah b. Ömer (ö. 73/693),⁵⁵ tabiîn müfessir ve hadis âlimlerinden Atâ b. Ebî Rebah (ö. 114/732), hadis âlimi İbn Şihâb ez-Zührî (ö. 124/742), hadis âlimi Âmir b. Şerâhil eş-Şa'bî (ö. 104/722), hadis ve fıkıh âlimi İbrahim b. Yezîd en-Neha'î (ö. 96/714), Zeyd b. Eslem (ö. 136/734), müçtehitlerden İmam Şafiî (ö. 204/820), İmam Ahmed b. Hanbel (ö. 241/855)⁵⁶ ve İshak b. Râhûye (ö. 238/853)'ye⁵⁷ göre aralarında evlenme engeli bulunmayan bir erkek ve kadının birbirine fiziksel temasta bulunması halinde abdest bozulur. Abdullah b. Mes'ûd, اللَّمْسُ مَا دُونَ الْجِمَاعِ “Lems, cinsel ilişkinin dışındaki şeylerdir” ve الْقُبْلَةُ مِنَ الْمَسِّ وَفِيهَا الْوُضُوءُ “Öpmek, dokunma cinsindedir ve öpme ile abdest gerekir” demiştir.⁵⁸

b) *Kadınlarla cinsel ilişkide bulunduğunuz zaman.* Bu anlama göre “kadınlara dokunmak”, cinsel ilişkiden kinayedir. Sahabeden Abdullah b. Abbas (ö. 68/687), Saîd b. Cübeyr (ö. 93/713), Hz. Ali (ö. 61/680) ve Übey b. Ka'b (ö. 33/654), tabiî âlimlerinden Mücâhid b. Cebr (ö. 103/721) ve Hasan el-Basrî (ö. 110/728) Tâvûs b. Keysan (ö. 106/725), Katâde b. Diâme (ö. 117/735) ve Hanefî müçtehitlere göre aralarında evlenme engeli bulunmayan bir erkek ve kadının birbirine fiziksel temasta bulunması halinde abdest bozulmaz.⁵⁹ Abdullah b. Abbas, اللَّمْسُ وَالْمَسُّ وَالْمُبَاشَرَةُ: الْجِمَاعُ وَلَكِنَّ اللَّهَ يُكْتَبُ بِمَا يَشَاءُ “Lems, mes ve mübaşere/dokunmak kelimeleri cinsel ilişki anlamındadır. Allah dilediği şeyle kinaye yapar” demiştir.⁶⁰

c) *Öpmek gibi cinsî haz almak maksadıyla kadınlara dokunduğunuz zaman.* Tabiîn âlimlerinden Ebû İmrân İbrâhîm b. Yezîd b. Esved en-Neha'î (ö. 96/714) ve İmam Malik (ö. 179/795)'e göre⁶¹ aralarında evlenme engeli bulunmayan bir erkek ve kadının birbirine cinsel arzu ile dokunması halinde kadın ve erkeğin abdesti bozulur. Sahabeden Hz. Ömer, (ö. 32/652), Abdullah b. Ömer (ö. 73/693)'in de bu görüşte olduğu rivâyet edilmiştir.⁶²

Görüldüğü üzere âyetin anlamı الصَّلَاةَ kelimesine سَبِيلِ عَابِرِي terkibine ve الْمَسْتَتْمِ النَّسَاءِ cümlesine verilecek anlama göre farklı olmaktadır. Biz farklılıkları dikkate alarak âyete anlam verdik. Bu kelime, terkip ve cümlelerin anlamları dikkate alınmadığı zaman meallerin anlaşılması zorlaşmakta, hatta yanlış anlaşılmaktadır. Şu meâlleri örnek olarak verebiliriz:

1. “Ey iman edenler! Siz sarhoş iken ne söylediğinizi bilinceye kadar, cünüp iken de **-yolcu olan müstesna-** gusledinceye kadar **namaza yaklaşmayın.** Eğer hasta olur veya bir yolculuk halinde bulunursanız yahut sizden biriniz ayakyolundan gelirse ya da **kadınlara dokunup** da -bu durumlarda- su bulamamışsanız o zaman temiz bir toprağa yönelin (teyemmüm edin); yüzlerinize ve

⁵³ Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'an*, 5/225; Taberî, *Câmi'ul-beyan*, 8/406.

⁵⁴ Taberî, *Câmi'ul-beyan*, 8/389.

⁵⁵ İbn Kesîr, *Tefsîrû'l-Kur'âni'l-Azîm*, 3/315.

⁵⁶ İbn Kesîr, *Tefsîrû'l-Kur'âni'l-Azîm*, 3/315.

⁵⁷ Taberî, *Câmi'ul-beyan*, 8/392-397; Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'an*, 5/224.

⁵⁸ İbn Kesîr, *Tefsîrû'l-Kur'âni'l-Azîm*, 2/315.

⁵⁹ İbn Kesîr, *Tefsîrû'l-Kur'âni'l-Azîm*, 2/315; Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'an*, 5/224-226.

⁶⁰ İbn Kesîr, *Tefsîrû'l-Kur'âni'l-Azîm*, 2/314.

⁶¹ Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'an*, 5/224, 226.

⁶² Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'an*, 5/224, 226.

ellerinize sürün. Şüphesiz Allah çok affedici ve bağışlayıcıdır.”⁶³

2. “Ey iman edenler! Sarhoş iken, ne söylediğinizi bilinceye kadar, bir de **-yolcu olanlar müstesna-** cünüp iken yıkanınca kadar **namaza yaklaşmayın**. Eğer hasta olur veya yolculukta bulunursanız veyahut biriniz abdest bozmaktan gelince ya da **kadınlara dokunup (cinsel ilişkide bulununca)**, su da bulamazsanız o zaman temiz bir toprağa teyemmüm edin: (Niyet ederek onunla) yüzlerinizi ve ellerinizi mesh edin. Şüphesiz Allah çok affedicidir, çok bağışlayıcıdır.”⁶⁴

3. “Ey iman edenler! Ne söylediğinizi bilmeyecek kadar sarhoş iken ve **yolcu olmanız dışında** cünüp iken gusletmedikçe namaza yaklaşmayın. Hasta yahut yolcu olduğunuz yahut biriniz abdest bozmaktan geldiği yahut **kadınlarla münasebette** bulunduğunuz ve su da bulamadığı takdirde temiz bir toprağa teyemmüm edin sonra da yüzlerinizi ve ellerinizi meşhedin. Şüphe yoktur ki Allah çok affedicidir, çok bağışlayıcıdır.”⁶⁵

4. “Ey iman edenler! Ne söylediğinizi (namazda ne okuduğunuzu) bilmeyecek derecede sarhoş iken namaza yaklaşmayın. Cünüp iken de boy abdesti almadıkça namaz kılmayın. **Ancak yolcu olur da boy abdesti alma imkânınız olmazsa o başka**. Eğer hasta veya yolcu iseniz ya da küçük ve büyük abdest bozmuşsanız veya kadınlara **dokunmuş/onlarla cinsel ilişkide** bulunmuş ve bütün bu durumlarda su (ya da suyu kullanma imkânı) bulamamış iseniz temiz bir toprak arayın, teyemmüm edin. Ellerinizi, kollarınızı ve yüzlerinizi toprakla meşhedin. Bilin ki Allah afuvv’dür; sizin için kolaylık diler, zor şartlardan kaynaklanan kusurlarınız affeder, Gafur’dur; O daima affedici ve bağışlayıcıdır.”⁶⁶

5. “Ey iman edenler! Sarhoş iken –ne söylediğinizi bilinceye kadar- cünüp iken **-yoldan geçmeniz müstesna-** gusledinceye kadar namaza ve mescide yaklaşmayın. Eğer hasta veya yolculukta iseniz sizden biriniz tabî ihtiyacını gidermekten gelmişse veya **kadınlara dokunmuşsanız**, bu durumda su bulamamışsanız temiz bir toprağa teyemmüm edip yüzlerinize ve ellerinize sürün. Şüphesiz ki Allah, çok affedici ve çok bağışlayıcıdır.”⁶⁷

6. “Ey inananlar! Sarhoş iken namaza yaklaşmayın ki ne dediğinizi bilesiniz. **Yoldan geçip gitme dışında** cünüp iken de yıkanınca kadar (**namaza ve mescitlere yaklaşmayın**). Eğer hasta yahut yolculukta iseniz yahut biriniz tuvalette gelmişse yahut da **kadınlara dokunmuşsanız** (bu durumda) su bulamadığınız takdirde temiz toprağa teyemmüm edin. (Toprağı) yüzlerinize ve ellerinize sürün. Şüphesiz Allah çok affeden, çok bağışlayandır.”⁶⁸

1, 2, 3 ve 4. meâllere göre “**yolcular**” hariç cünüp iken namaza yaklaşılmayacaktır. Bu anlama göre “**yolcular**, cünüp iken namaza yaklaşabilir” anlamı çıkmaktadır. Hâlbuki cünüp kimse mukim iken de yolcu iken de namaz kılamaz. Bu yanlış anlama “salât” kelimesine “namaz”, “âbirî sebîl” terkibine “yolcular” anlamı verilmesinden kaynaklanmaktadır.

---

⁶³ Hayrettin Karaman vd., *Kur’ân-ı Kerim Meâli* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2015).

⁶⁴ Halil Altuntaş – Muzaffer Şahin, *Kur’ân-ı Kerim Meâli* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2013).

⁶⁵ Talat Koçyiğit, *Kur’ân-ı Kerim ve Türkçe Meâli* (Ankara: Kılıç Kitabevi, ts.).

⁶⁶ Abdülkadir Şener vd., *Yüce Kur’ân ve Açıklamalı-Yorumlu Meâli* (İzmir: y.y., 2019).

⁶⁷ Celal Yıldırım, *Kur’ân-ı kerim Meâli* (İstanbul: Tercümen Yayınları, 1982).

⁶⁸ Süleyman Ateş, *Kur’ân-ı Kerim ve Yüce Meâli* (Ankara: Kılıç Kitabevi, 1983).

5 ve 6. meâllerde birinci cümledeki “salât” kelimesine “namaz”, ikinci cümledeki “âbirî sebil” terkibine “yoldan geçenler” ve ikinci cümlede var kabul edilen “salât” kelimesine “namaz ve mescid” anlamı verilmiştir. Bu anlamlar doğrudur, ancak ikinci cümleye verilen meâl yanlış anlaşılabilir. Bu meâllere göre sarhoş olan kimse ayılincaya kadar namaza, cünüp olan kimse gusledinceye kadar namaza ve mescide yaklaşmayacak, ancak **yoldan geçmek durumunda olanlar** namaza ve mescide yaklaşabilecektir. Hâlbuki yolu geçmek durumunda olan cünüp kimseler, mescidden geçebilirler ancak namaza yaklaşamazlar.

Biz bu yanlış anlaşılmayı, “Ne söylediğinizi bilinceye kadar sarhoş iken ve boy abdesti alıncaya kadar cünüp iken namaza ve mescide yaklaşmayın ancak yolu geçmek durumunda olanlar, mescidden geçebilirler” şeklinde meâl vererek gidermeye çalıştık. Bizim verdiğimiz meâle göre sarhoş olan kimse sarhoşluğu gidinceye kadar namaz kılmayacak, cünüp kimse, boy abdesti alıncaya kadar namaz kılmayacak ve mescide girmeyecek, ancak yolu mescidden geçenler cünüp iken geçebileceklerdir. Müfessir Taberî, âyetin bir ve ikinci cümlesine bu istikamete anlam vermiştir:

يا أيها الذين آمنوا، لا تقربوا المساجد للصلاة مصليين فيها وأنتم سكارى حتى تعلموا ما تقولون، ولا تقربوها أيضاً جنباً حتى تغتسلوا، إلا عابري سبيل

“Ey iman edenler! Ne söylediğinizi bilinceye kadar sarhoş iken içerisinde namaz kılmak için mescitlere yaklaşmayın ve yine boy abdesti alıncaya kadar cünüp iken namaz kılmak için mescidlere yaklaşmayın anca yolu geçmek durumunda olanlar hariç onlar, mescide yaklaşabilirler.”⁶⁹

1, 5 ve 6. meâllerde لَمَسْتُمُ النِّسَاءِ cümlesine “kadınlara dokunduğunuz zaman” anlamı verilmiştir. Bu anlama göre erkekler, aralarında evlenme engeli bulunmayan kadınlara fiziksel temasta bulunsa abdestleri bozulur.

2 ve 4. meâllerde “kadınlara dokunmak ve cinsel ilişkide bulunduğunuz zaman” anlamı verilmiştir. Bu anlama göre erkekler, aralarında evlenme engeli bulunmayan kadınlara fiziksel temasta bulunsa ve cinsel ilişkiye girse abdestleri bozulur.

3. meâlde “kadınlarla münasebette bulunduğunu zaman” anlamı verilmiştir. Bu anlama göre erkekler, aralarında evlenme engeli bulunmayan kadınlarla cinsel ilişkiye girerse abdestleri bozulur. Biz de meâlimizde bu cümleye “kadınlara dokunur, onlarla cinsel ilişkiye girdiğiniz zaman” anlamını vererek kadınlara dokunmaktan maksadın, cinsel ilişki anlamını tercih ettik.

3. Âyetin Nüzul Sebebi

Âyetin nüzul sebebi ile ilgili üç farklı rivâyet vardır:

1. İçki haram kılmadan önce içki içip sarhoş iken namaz kılan bazı Müslümanlar hakkında nazil olmuştur. Şu hadis bunun delilidir:

عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ قَالَ صَنَعَ لَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَوْفٍ طَعَامًا فَدَعَانَا وَسَقَانَا مِنَ الْخَمْرِ فَأَخَذَتِ الْخَمْرُ مِنَّا وَحَضَرَتِ الصَّلَاةُ فَقَدَّمُونِي فَقَرَأْتُ قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ لَا أَعْبُدُ مَا تَعْبُدُونَ وَنَحْنُ نَعْبُدُ مَا تَعْبُدُونَ قَالَ فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا

⁶⁹ Taberî, Câmi' u'l-beyan, 8/385.

تَقْرَبُوا الصَّلَاةَ وَأَنْتُمْ سُكَارَى حَتَّى تَعْلَمُوا مَا تَقُولُونَ

Ali b. Ebî Talib şöyle demiştir: Abdurrahman b. Avf bize yemek yaptı, bizi davet etti ve bize yemekte içki içirdi, içki ile sarhoş olduk, namaz vakti geldi, beni öne geçirip *imam yaptılar*. *Namazda*, “De ki: Ey kâfirler, ben sizin taptıklarınıza tapmam” âyetini okudum, *devamında hata ile* “Biz sizin taptıklarınıza taparız” şeklinde bir cümle okudum. Yüce Allah, “Ne söylediğinizi bilinceye kadar sarhoş iken namaza yaklaşmayın” âyetini indirdi.”⁷⁰

2. Seferî iken abdest almak için su bulamayan ve hastalığı sebebiyle su kullanamayan kimseler hakkında nazil olmuştur.⁷¹

3. Cünüp iken mesçide girip su almak veya mescidden geçmek durumunda olanlar hakkında nazil olmuştur.⁷²

4. Âyetin İçerdiği Hükümler

Sahabeden Abdullah b. Abbas (ö. 68/687),⁷³ âyetin Mâide sûresinin 6. âyeti ile tâbiîn âlimlerinden Mücâhid b. Cebr (ö. 103/721), İkrime b. Abdullah el-Berberî (ö. 105/723) ve Katâde b. Diâme (ö. 117/735) âyetin ilk cümlesinin Mâide sûresinin 90. âyeti ile hükmünün kaldırıldığını söylemişlerdir.⁷⁴ Tâbiîn âlimlerden müfessir Dahhâk b. Müzahim (ö. 105/723)’e göre âyet mensuh değildir.⁷⁵ Âyetin mensuh olduğunu söyleyenlerin, Nisâ sûresinin 43. âyetinde işaret edilen içkinin mubah oluşunun kaldırılıp Mâide sûresinin 90. âyeti ile içkinin haram kılındığını söylemek istedikleri açıktır. İçkinin haramlığı dışında âyetin diğer hükümleri mensuh değildir. Âyet, şu hükümleri içermektedir:

1. Namaz kılmak farzdır.

Müminlere hitap eden âyetin ilk cümlesinde “ne söylediğinizi bilinceye kadar sarhoş iken namaz yaklaşmayın” cümlesi ve su bulamayan veya kullanamayan abdestsiz veya cünüp kimsenin teyemmüm ederek namaz kılmasının emredilmesi, namazın her hâlükârda kılınması gerektiğini ifade eder. Kur’ân’da ısrarla namaz kılınması emredilmiş,⁷⁶ “Namazın müminlere vakitli olarak farz kılındığı”⁷⁷ bildirilmiştir. Namaz ibadeti evrensel bir ibadettir. Bütün peygamberlerin tebliğinde vardır. Yüce Allah, ilk insan ve ilk peygamber⁷⁸ Âdem (s.a.s.)’den itibaren bütün insanları namaz ibadeti ile sorumlu tutmuş ve bütün peygamberler, kavimlerine namaz kılmalarını emretmişlerdir.⁷⁹

⁷⁰ Tirmizî, “Tefsîr”, “Nisâ”, 5/238.

⁷¹ Ebû'l-Hasan Ali b. Muhammed el-Mâverdî, *en-Nüket ve'l-uyûn* (Beirut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, ts.), 1/492; İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, 2/313.

⁷² İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, 2/311.

⁷³ Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân*, 5/201.

⁷⁴ Taberî, *Câmi'ul-beyân*, 8/376.

⁷⁵ Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân*, 5/201.

⁷⁶ Mesela bk. el-Bakara 2/43, 83, 110; en-Nisa 4/77, 103; el-En'âm 6/72.

⁷⁷ en-Nisâ 4/103.

⁷⁸ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 5/178-179.

⁷⁹ Mesela bk. el-Bakara 2/83; el-Mâide 5/12; Yunus 10/87; Hûd 11/87.

2. Alkollü içki içmek haramdır.

Yüce Allah, alkollü içki içmeyi aşamalı olarak haram kılmıştır.⁸⁰ Mekke döneminde Nahl sûresinin 66 ve 67. âyetleri ile içki yerilmiş, Medine’de inen Bakara sûresinin 219. âyeti ile büyük günah olduğu bildirilmiş, anlamaya çalıştığımız Nisâ sûresinin 43. âyeti ile sarhoş iken namaza yaklaşılması yasaklanmış, Mâide sûresinin 90 ve 91. âyetleriyle kesin olarak haram kılınmıştır.

Kur’ân’da İslam’ın beş temel esasından biri olan namazın,⁸¹ insanı kötülük ve haramlardan alıkoyacağı bildirilmiştir.⁸² Dolayısıyla namaz kılan bir müminin içki içmesi düşünülemez. İslam’ın ilk yıllarında namazlarını kıldığı halde henüz yasaklanmadığı için içki içenler vardı. Çünkü Kur’ân’ın indiği dönem Hicaz toplumunda sarhoşluk veren içkiler büyük ölçüde yaygındı. İnsanlar her fırsatta içki içerlerdi. Alışkanlık ve bağımlılık yapan eylem ve davranışlardan kurtulmak belirli bir süreç ister. Bu itibarla İslam önce iman, tek Allah inancı, Allah’a ibadet ve güzel ahlâkı yerleştirmeyi hedefledi. Tefsir ettiğimiz âyetin ilk cümlesi ile içki kısmî zamanlı olarak yasaklandı. Bu kısmî zamanlı yasaklama sonrasında içki içmek isteyenler, ancak sabah ve yatsı namazlarından sonra içebiliyorlardı. Çünkü içki için sabah namazından sonra öğleye kadar, yatsı namazından sonra sabaha kadar olan vakit müsait idi. İçki içtikleri zaman sarhoşlukları ancak bu vakitlerde gidebilirdi. Çünkü âyet sarhoş iken namaz kılınmasını yasaklamaktadır. Namaz kılan Müslümanın bilincinin açık olması ve ibadetini şuurla yapması gerekir. Mâide sûresinin 90. âyeti ile içki içmek kesin olarak yasaklandığı için âyetin bu cümlesi ile artık amel etmek imkânı kalmamıştır. Çünkü içki bütün zaman dilimleri için kesin olarak haram kılınmıştır.

3. Namazın bilinçli olarak kılınması gerekir.

“Sarhoş iken ne söyledığınızı bilinceye kadar namaza yaklaşmayın” cümlesi namazın bilinç halinde iken kılınması gerektiğini ifade eder. Âyetin ilk cümlesindeki “*sükârâ*” kelimesine “uyku” anlamı verenlere göre de namazın uykulu halde değil, şuur açık iken kılınması gerekir. Peygamberimiz (s.a.s) abdesti sıkışık iken kişinin namaz kılınmasını men etmesi de⁸³ namazın zihnin başka bir şey ile meşgul olmadan bilinçli olarak kılınması gerektiğini ifade eder. Mü’minûn sûresinin 2. âyetinde namazların huşu ile kılınması emredilmektedir. *Huşu’un kalbî boyutu*, kalbinde Allah’ın kelamı ve namazın dışındaki duygu, düşünce ve vesveseleri bırakmaya çalışmak ve riyakârlıktan sakınmak, mümkün olduğu kadar Allah’tan başka her şeyden ilgiyi kesip, Allah’ın huzurunda olduğu bilincinde olmaktır.

4. Cünüp ve abdestsiz kimse namaz kılamaz.

Âyette “*cünüp iken boy abdesti alınmaya kadar namaza ve mescide yaklaşmayın*” cümlesi cünüp iken namaz kılınmayacağını ifade eder. *وَإِنْ كُنْتُمْ جُنُبًا فَاطَّهَّرُوا* “Eğer cünüp iseniz iyice temizlenin” anlamındaki Mâide sûresinin 6. âyeti, cünüp kimsenin boy abdesti alması gerektiğini ifade eder. Dört hâlde gusletmek farzdır: 1. Meni gelsin gelmesin cinsel ilişkide bulunmak.⁸⁴ 2. İhtilam olmak.⁸⁵ 3.

---

⁸⁰ Taberî, *Câmi’ul-beyân*, 8/375-376.

⁸¹ Buhârî, “İman”, 2; Müslim, “İman”, 5.

⁸² el-Ankebût 29/45.

⁸³ İbn Mâce, “Salât”, 114, 1/201; Ebû Dâvûd, “Salât”, 88, 1/33.

⁸⁴ bk. Müslim, “Hayz”, 87.

⁸⁵ Ebû Dâvûd, “Salât”, 95.

Herhangi bir şekilde şehvetle üreme organından meninin çıkması.⁸⁶ 4. Kadınların âdet ve loğusa hâllerinin sona ermesi.⁸⁷

Mâide sûresinin altıncı âyetinde işaret edildiği gibi gusül, bütün vücudu kuru bir yer kalmayacak şekilde tamamen yıkamaktan ibarettir. Hanefî müçtehitlere göre ağız ve burnun içini de yıkamak *farz*, Şafîî müçtehitlere göre ağız ve burnun içini yıkamak *sünnettir*. Saç, sakal, bıyık ve kaşların yıkanıp diplerine suyun ulaşması, kadınların örgülü olmayan saçlarını yıkamaları ve saç diplerine suyun ulaşmaları gerekir.⁸⁸

Abdestsiz de namaz kılınmaz. “Ey iman edenler! Namaz kılacağınız zaman yüzlerinizi, dirseklerle beraber ellerinizi ve kollarınızı yıkayın, başlarınıza mesh edin ve iki topuk ile birlikte ayaklarınızı *yıkayın*” anlamındaki Mâide sûresinin altıncı âyeti namaz kılmak isteyen kimsenin abdest alması gerektiğini ifade eder. Peygamberimiz (s.a.s), *لَا تُقْبَلُ صَلَاةٌ مَنْ أَحَدَتْ حَتَّى يَتَوَضَّأَ*, “Abdesti bozulan kimsenin, abdest alıncaya kadar namazı kabul edilmez” buyurmuştur.⁸⁹

5. Cünüp iken mescide girilmez.

Âyetin “Cünüp iken namaza ve mescide yaklaşmayın ancak yolu geçmek durumunda olanlar, mescidden geçebilirler” cümlesi, cünüp olanların mescide girmemelerini gerektiğini ifade eder. II/3 maddesinde açıklandığı gibi âyetteki *عَابِرِي سَبِيلٍ* terkibine “*yolcular*” ve “*yolu geçenler*” anlamı verilmiştir. Âyetin *وَلَا جُنُبًا إِلَّا عَابِرِي سَبِيلٍ حَتَّى تَغْتَسِلُوا* cümlesine “*Yolcular hariç boy abdesti alıncaya kadar cünüp iken namaza ve mescide yaklaşmayın*” şeklinde anlam verenlere göre cünüp iken mescide girilmez. Su bulamayanlar, teyemmüm ederek mescide girebilirler. Cümleye “*Boy abdesti alıncaya kadar cünüp iken namaza ve mescide yaklaşmayın ancak yolu geçmek durumunda olanlar, mescidden geçebilirler*” şeklinde anlam verenlere göre cünüp kimse mescidden geçebilir, ancak mescidde oturup bekleyemez. Sahabeden Abdullah b. Abbas (ö. 68/687), *قال: لا بأس للحائض والجنب أن يمرَّ في المسجد ما لم يجلسا فيه*, “Âdetli kadının ve cünüp kimsenin içinde oturmadığı sürece mescide girip çıkmasında bir beis yoktur” demiştir.⁹⁰ Tâbiîn âlimlerinden Sa’îd b. Cübeyr (ö. 93/713), *قال: الجنب يمرُّ في المسجد ولا يجلس فيه. ثم قرأ: ولا جُنُبًا إِلَّا عَابِرِي سَبِيلٍ حَتَّى تَغْتَسِلُوا* cümlesini okumuştur.⁹¹ Hasan el-Basrî (ö. 110/72), *قال: الجنب يمرُّ في المسجد ولا يقعد فيه* ile ilgili olarak, “Cünüp kimse, mescide girip çıkabilir, fakat içinde oturamaz” demiştir.⁹²

Sahabeden Abdullah b. Mes’ud (ö. 32/652), Enes b. Malik (ö. 93/711), Sa’îd b. el-Müseyyeb (ö. 94/713), Mesruk b. Eçda’ (ö. 63/683), İbrahîm en-Nehaî (ö. 96/714), Mücâhid b. Cebr (ö. 103/721), İkrime b. Abdullah el-Berberî (ö. 105/723) Atâ b. Ebî Rebah (ö. 114/732), Amr b. Dînar (ö. 126/744),

⁸⁶ bk. Müslim, Hayz, 88.

⁸⁷ bk. el-Bakara 2/222.

⁸⁸ bk. Ebû Dâvûd, “Salât”, 98.

⁸⁹ Buhârî, “Vudû”, 2.

⁹⁰ Taberî, *Câmi’ul-beyân*, 3/383.

⁹¹ Taberî, *Câmi’ul-beyân*, 3/383.

⁹² Taberî, *Câmi’ul-beyân*, 3/383.

Zeyd b. Eslem (ö. 136/714), Katâde b. Diâme (ö. 117/735), İbn Şihab ez-Zühri (ö. 124/742),⁹³ İmam Ebû Hanîfe (ö. 150/767), İmam Malik b. Enes (ö. 179/795) ve İmam Şâfiî (ö. 204/820) de bu görüştedir.⁹⁴

Tefsir, hadis ve fıkıh âlimi İshak b. Râhûye (ö. 238/853) ve Ahmed b. Hanbel (ö. 241/855)'e göre cünüp kimse, abdest alıp mescidde oturabilir.⁹⁵ Cünüp iken mescide kalabileceğini söyleyen fıkıh âlimi, Muhammed b. İbrahim b. el-Münzir (ö. 318/930), *إِنَّ الْمُسْلِمَ لَيْسَ بِنَجَسٍ* "Müslüman necis değildir"⁹⁶ hadisini delil almıştır. Müfessir el-Kurtubî (ö. 672/1273) de bu görüşte olduğunu söylemiştir.⁹⁷

İhtilam veya cinsel ilişki veya meninin üreme organından dışarıya çıkması⁹⁸ ile cünüp olan erkek, boy abdesti alır, su bulamazsa teyemmüm eder ve cünüplükten kurtulabilir, namaz kılabılır, Kâbe'yi tavaf edebilir, Mushaf'ı eline alabilir ve camiye girip, oturup bekleyebilir. Atâ b. Yesâr (ö. 103/721), bu konuda *قَالَ: رَأَيْتُ رِجَالًا مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَجْلِسُونَ فِي الْمَسْجِدِ وَهُمْ مُجْتَبُونَ إِذَا تَوَضَّؤُوا وَضُوءَ الصَّلَاةِ* "Ben Resûlullah (s.a.s)'ın ashabından erkeklerin cünüp iken namaz abdesti gibi abdest alıp mescidde oturduklarını gördüm" demiştir.⁹⁹

Âdetli ve loğusa olan kadın, âdet ve loğusalık süresi dolmadan boy abdesti veya teyemmüm ile bu durumdan kurtulamaz. Bu hâlde iken kadın, namaz kılamaz, oruç tutamaz. Namazlarını kaza etmez, ancak oruçlarını kaza eder.¹⁰⁰ Tilavet ve şükür secdesi yapamaz, Kâbe'yi tavaf edemez ve eşleriyle cinsel ilişkide bulunamaz,¹⁰¹ ibadet amacı ile Kur'ân okuyamaz.¹⁰² Bu kadın camiye girebilir mi? Mescidde oturup vaaz dinleyebilir mi? Peygamberimiz (s.a.s), mescidde iken Hz. Âişe'ye küçük bir hasırını kendisine getirmesini istemiş, Hz. Âişe de "ben âdetliyim, mescide giremem demiştir." Bunun üzerine Peygamberimiz (s.a.s), "Onu getir, çünkü âdetli olman senin elinde değildir" buyurmuştur.¹⁰³ Bir başka zaman Peygamberimiz (s.a.s.), mescidde iken, Hz. Âişe'den elbisesini istemiş, Hz. Âişe de âdetli olduğunu, mescide giremeyeceğini söylemiş, bunun üzerine ona "âdetli olman senin elinde değildir" buyurmuştur. Hz. Âişe de mescide girip elbiseyi Resûlullah'a vermiştir.¹⁰⁴

Âdetli ve loğusa olma ile cünüp olma arasında fark vardır. Âdet ve loğusalık hâli, Allah'ın yaratması ile ilgili bir husustur, bu hâli sona erdirmek kadının iradesinde ve elinde değildir. İrade dışı ihtilam olma hariç cünüplük ise insan iradesindedir. Ayrıca cünüplüğü her zaman sona erdirmek mümkündür. Dolayısıyla ay hâli ve loğusalık dönemlerinde bulunan kadınlar ihtiyaç halinde camiye girebilir ve burada oturabilirler.

⁹³ İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, 2/311.

⁹⁴ İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, 3/313.

⁹⁵ Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmî'l-Kur'ân*, 5/206; İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, 3/313.

⁹⁶ Ebû Dâvûd, "Tahâre", 89, 1/65, No: 230.

⁹⁷ Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmî'l-Kur'ân*, 5/206.

⁹⁸ "Sudan su yani meninin gelmesi ile boy abdesti gerekir." (Tirmizî, "Tahâre", 81); "Meziden abdest, meniden boy abdesti gerekir." (Tirmizî, "Tahâre", 83) hadisleri boy abdestinden hangi durumlarda gerektiğini ifade etmektedir.

⁹⁹ Ebû Osman Sa'îd b. Mensûr, *el-Cürcânî, et-Tefsîr min Sünen-i Sa'îd b. Mensur* (b.y.: Dâru's-Samî'î, 1997), 4/1274, No: 646.

¹⁰⁰ Ebû Dâvûd, "Tahâret", 105; Müslim, "Hayz", 67-69.

¹⁰¹ el-Bakara 2/222.

¹⁰² Tirmizî, "Tahâret", 98.

¹⁰³ Müslim, "Hayz", 11-12.

¹⁰⁴ Müslim, "Hayz", 13.

6. Su bulamayan veya suyu kullanamayan kimseler, abdest ve gusül yerine teyemmüm yapar.

Cünüp olup boy abdesti alması veya tuvalete gidip abdestini bozduğu için abdest alması gereken kimseler, su bulamazlar veya bulup da hastalık veya yolculuk veya şiddetli soğuk veya düşman korkusu veya benzeri sebeplerle suyu kullanamazlarsa gusül yerine *teyemmüm* ederek temizlenirler. Bu hususu âyetin "Eğer hasta olur veya yolculukta bulunur veya biriniz abdest bozmaktan gelir veya kadınlara dokunur, onlarla cinsel ilişkiye girer ve su bulamaz veya suyu kullanamazsanız o zaman temiz bir toprak ile teyemmüm edin, yüzlerinizi ve ellerinizi meshedin *ve namazı kılın*" anlamındaki âyet ifade eder.

Âyette geçen مَرَضِيَّ "hastalık" ile maksat, yara ve benzeri sebeple su kullanmaya engel olan hastalıktır. سَفَرٍ "Yolculuk" ile maksat, kısa veya uzun mesafe için çıkılan yolculuktur. جَاءَ أَحَدٌ مِنْكُمْ مِنَ الْغَائِطِ "Sizden biri helâdan geldiği zaman" cümlesi ile maksat, küçük veya büyük abdest bozmaktır. Hasta ve yolcu su bulamaz veya suyu kullanamazsa temiz toprak ile teyemmüm eder ve namazını kılar. Teyemmüm; abdestsizlik veya cünüplük halinden kurtulmak niyetiyle ellerin içini temiz toprağa veya taş, kum ve mermer gibi toprak cinsinden temiz bir objeye vurup önce yüze sürmek, sonra tekrar vurup elin içiyle kolları mesh etmekten ibarettir. Cünüplükten temizlenmek için yapılan teyemmüm, hem gusül hem abdest yerine geçer. Teyemmüm, her ne kadar maddî bir temizlik sağlamsa da kişiyi manevî ve psikolojik olarak temizlenme duygusuna kavuşturur ve kendisini Allah'a ibadet için hazırlıklı hissetmesine imkân sağlar. Teyemmümün âyette açıkça tarif edilmektedir. Sahabeden Ammâr b. Yasir (ö. 36/657), "Resûlüllah ile birlikte teyemmüm ettiğimizde bize ellerimizi toprağa vurarak teyemmüm etmemizi emretti. Biz de avuçlarımızı toprağa vurduk, elimize hiç toprak almadık, ellerimiz ile yüzümüzü bir kere mesh ettik. Sonra ellerimizi bir kere daha toprağa vurduk ve kollarımızı mesh ettik" demiştir.¹⁰⁵ Hz. Peygamber (s.a.s), sahabeden Ebû Zer el-Gıfârî (ö. 32/653)'ye, عَشْرَ حِجَجٍ إِنَّ الصَّعِيدَ الطَّيِّبَ طَهُورٌ مَا لَمْ يَجِدِ الْمَاءَ وَلَوْ فِي عَشْرٍ حِجَجٍ "Şüphesiz temiz toprak, on yıl sürse bile su bulamadığın sürece temizleyicidir" demiştir.¹⁰⁶

Hanefî, Şâfiî ve Hanbelî müçtehitlere göre **teyemmüm**; temiz olan toprak ile veya kum, kireç ve taş gibi toprak cinsi şeyler ile İmam Malik'e göre toprak, ağaç ve bitkilerle teyemmüm yapılabilir.¹⁰⁷

Teyemmüm, temiz toprağa eller vurulup yüzler ve kollar mesh edilerek yapılan hükmî bir temizliktir. Bu âyet ile hem maddî ve manevî temizliğe hem de namazın önemine vurgu yapılmaktadır. Âyet aynı zamanda camilere saygı gösterilmesini, ihtiyaç ve zorunluluk bulunmadıkça cünüp iken camilere girilmemesi gerektiğini ifade etmektedir.

7. Ön ve arka avret mahallinden çıkan idrar, dışkı ve yel ile cinsel ilişki abdesti bozar.

Anlamaya çalıştığımız âyetin "Biriniz abdest bozmaktan gelir veya kadınlara dokunur *yani onlarla cinsel ilişkiye girer* ve su bulamazsanız veya suyu kullanamazsanız o zaman temiz bir toprak ile teyemmüm edin" cümlesi, bu anlamı ifade eder.

Makattan çıkan yel ve dışkı, üreme organından çıkan idrar, mezi, meni ve vedi,¹⁰⁸ bayılmak,

¹⁰⁵ İbn Mâce, "Taharet", 92.

¹⁰⁶ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 35/234, No: 21306.

¹⁰⁷ İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, 3/318.

¹⁰⁸ bk. Ebû Dâvûd, "Taharet", 83.

delirmek, sarhoş olmak, yatarak veya bir yere dayanarak uyumak, ihtilam olmak yani *uykuda iken meninin dışarı çıkması*, boşalma olsun olmasın cinsel ilişki, kadınların âdet görmeleri ve loğusa olmaları, ağız dolusu kusmak ve namazda iken yanındaki duyacak şekilde gülmek¹⁰⁹ cinsel ilişki ve kadınların âdet ve loğusa hâlinin başlaması ile abdestin bozulacağı konusunda ittifak edilmiştir.

Ön ve arka avret mahalli dışında vücudun herhangi bir yerinden kan ve irin çıkması ile aralarında evlenme engeli bulunmayan kadın ve erkeğin birbirlerine fiziksel temasta bulunması halinde abdestin bozulup bozulmaması konusunda ihtilaf edilmiştir. Bu konudaki görüşleri yukarıda anlatmıştık. Bu ihtilafa âyetteki لَمَسْتُمُ النِّسَاءَ “kadınlara dokunduğunuz zaman” cümlesine fiziksel anlamda dokunma veya cinsel ilişkiden kinaye anlamı verilmesinden kaynaklanmaktadır.

a) İmam Şâfiî ve Ahmed b. Harbel, “kadınlara dokunmayı” fiziksel anlamda dokunma olarak, İmam Ebû Hanîfe ise “kadınlara dokunmayı” cinsel ilişki olarak anlamıştır. İmam Mâlik, şehvetle dokunma halinde abdest gerektiği içtihadında bulunmuştur. İmam Şâfiî, anlamaya çalıştığımız âyeti esas almış ve yüce Allah, “kadınlara dokunduğunuz zaman” buyurduğunu, “şehvetle ve şehvetsiz dokunduğunuz zaman” demediğini söylemiştir.¹¹⁰ “Kadınlara dokunmayı” cinsel ilişki olarak anlayanlar, aşağıdaki âyet ve hadisleri delil getirmişlerdir:

وَإِنْ طَلَّقْتُمُوهُنَّ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَمْسُوهُنَّ وَقَدْ فَرَضْتُمْ لَهُنَّ فَرِيضَةً فَرِيضَةً فَرِيضَةً مَا فَرَضْتُمْ إِلَّا أَنْ يَعْفُونَ أَوْ يَعْفُوا الَّذِي بِيَدِهِ عُقْدَةُ النِّكَاحِ

“Ey müminler! Eğer nikâhlendiğiniz ve kendileri için mehir belirlediğiniz kadınları, onlara dokunmadan, *cinsel ilişkiye girmeden* boşarsanız, boşanan kadınların mehir almaktan vazgeçmeleri veya nikâh kıyma yetkisi elinde bulunan kocanın mehrin tamamını vermesi hariç, onlara belirlediğiniz mehrin yarısını verin.”¹¹¹

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نَكَحْتُمُ الْمُؤْمِنَاتِ ثُمَّ طَلَقْتُمُوهُنَّ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَمْسُوهُنَّ فَمَا لَكُمْ عَلَيْهِنَّ مِنْ عِدَةٍ تَعْتَدُونَهَا

“Ey iman edenler! Mümin kadınları nikâhladığınız, sonra onlara dokunmadan, *zifafa girmeden* onları boşadığınız zaman, sizin onlar üzerinde sayacağınız iddet, *bir bekleme süresi* yoktur.”¹¹²

Her iki âyette geçen أَنْ تَمْسُوهُنَّ “kadınlara dokunmak” ile maksat, cinsel ilişkidir. Dolayısıyla anlamaya çalıştığımız âyetteki “kadınlara dokunmak” da cinsel ilişkidir.

Hiz. Peygamberin eşi Hiz. Aişe, وَلَا يَتَوَضَّأُ، ثُمَّ يُقْبَلُ، وَيُصَلِّي وَلَا يَتَوَضَّأُ Hiz. Peygamber (s.a.s) abdest alır, sonra eşini öper, sonra abdest almadan namaz kılardı” demiştir.¹¹³

b) Şafiî müçtehitlere göre vücudun herhangi bir yerinden çıkan kan ve irin abdesti bozmaz,¹¹⁴ Hanefî müçtehitlere göre bozar.¹¹⁵ Hanefî müçtehitler, şu hadisleri esas almışlardır: الْوُضُوءُ مِنْ كُلِّ دَمٍ

¹⁰⁹ bk. Ebû Dâvûd, “Taharet”, 80.

¹¹⁰ Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmî'l-Kur'ân*, 5/226.

¹¹¹ el-Bakara 2/237.

¹¹² el-Ahzâb 33/49.

¹¹³ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 40/385, No: 24329; Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, 8/396; İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, 3/316.

¹¹⁴ Ebû İshâk b. Alî eş-Şîrâzî, *el-Mühezzeb* (b.y.: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, ts.), 1/49.

¹¹⁵ Abdullah b. Mahmûd b. Mevdûd el-Mevsilî, *el-İhtiyâr li ta'lîli'l-Muhtar* (Kâhire: Matba'atü'l-Halebî, 1937), 1/9.

“Biriniz İĞA قَاءَ أَحَدِكُمْ فِي صَلَاتِهِ أَوْ قَلَسَ أَوْ رَعَفَ فَلْيَتَوَضَّأْ”¹¹⁶ “Akan her kandan dolayı abdest gerekir.”¹¹⁶ سَائِلٍ يُعَادُ الْوُضُوءَ مِنْ سَبْعٍ: مِنْ إِفْطَارِ بَوْلٍ أَوْ قَيْءٍ دَارِعٍ أَوْ دَمٍ سَائِلٍ أَوْ نَوْمٍ”¹¹⁷ “Yedi şeyden dolayı abdest alınması gerekir: İdrar, parmak salarak kusmak veya akan kan veya yatarak uyumak veya kendiliğinden gelen ağız dolusu kusmak veya namazda iken kahkaha ile gülmek veya hades yani abdestizlik hali.”¹¹⁸

8. Allah çok affedici, çok bağışlayıcıdır.

Âyette geçen “*afüvv*” ve “*ğafür*” kelimeleri, yüce Allah’ın en güzel isimlerinden iki isimdir. Çok affedici, çok bağışlayıcı demektir. Kur’ân’da pek çok âyette Allah’ın affedici ve bağışlayıcı olduğu bildirilmektedir. Kul hata edebilir, kusur işleyebilir. Bu, beşer olmanın bir sonucudur. Ancak hatada, kusurda ısrar edilmesi doğru değildir.¹¹⁹ Günah işleyeni kimsenin yüce Allah’tan tövbe edip af ve mağfiret dilemesi gerekir.¹²⁰ Af ve mağfiret istenirse Allah kulunu affeder ve bağışlar. Anlamaya çalıştığımız âyette abdest, gusül, namaz ve teyemmüm ile ilgili emirler verilmiş, âyetin sonunda yüce Allah’ın affedici ve bağışlayıcı olduğunun bildirilmesi bu görevlerde bir eksiklik olur ve kusur işlenir de tövbe edilirse Allah’ın bunu affedeceğini bildirmeye yöneliktir.

Sonuç ve Değerlendirme

Yüce Allah, Nisâ sûresinin 43. âyeti ile sarhoş ve cünüp iken namaz kılmayı, camiye girmeyi ve kısmî zamanlı olarak içki içmeyi yasaklamış, hasta ve yolcu olanlar ile abdesti bozulduğu veya eşi ile cinsel ilişkide bulunduğu, su da bulamadığı zaman abdest ve boy abdesti için temiz toprak ile teyemmüm etmeyi emretmiştir.

Âyetin bir, iki ve üçüncü cümlelerinin anlamında, sahabe döneminden itibaren ihtilaf edilmiştir. Bu ihtilafın sebebi, الصَّلَاةُ kelimesine, عَابِرِي سَبِيلٍ terkibine ve أَوْ لَمَسْتُمُ النِّسَاءَ cümlesine verilen anlamdır. الصَّلَاةُ kelimesi âyette “namaz” anlamında mı veya “namaz kılınan yer yani cami” anlamında mı veya da hem namaz hem namaz kılınan yer anlamında mıdır? عَابِرِي سَبِيلٍ “Yolcular” anlamında mı yoksa “yolu geçenler” anlamında mıdır? أَوْ لَمَسْتُمُ النِّسَاءَ “Veya kadınlara dokunduğunuz zaman” cümlesindeki “kadınlara dokunmak”, hakikî anlamda fiziksel olarak dokunmak mıdır? Yoksa mecazî anlamda cinsel ilişki kurmak mıdır? Âyetteki bu çok anlamlı kelime, müphem terkip ve cümle, hem müçtehitlerin âyetten farklı hükümler çıkarmalarına, hem günümüzde meallere farklı şekillerde yansımalarına sebep olmuştur. Yaptığımız çalışma sonucunda الصَّلَاةُ kelimesinin “namaz ve mescid”, عَابِرِي سَبِيلٍ terkiбинin “yolu geçen kimseler” ve أَوْ لَمَسْتُمُ النِّسَاءَ cümlesinin “cinsel ilişki kurmak” anlamında olduğu kanaatine varılmıştır.

Âyetin özellikle ilk iki cümlesine, meallerde genellikle “Ey iman edenler! Sarhoş iken, ne söylediğinizi bilinceye kadar, bir de -yolcu olanlar müstesna- cünüp iken yıkanınca kadar **namaza yaklaşmayın**” anlamı verilmiştir. Böyle bir ifade, “yolcu olanların cünüp iken namaza

¹¹⁶ Ebû'l-Hasan Ali b. Ömer ed-Dârakutnî, *es-Sünen* (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 2004), 1/287, No: 581.

¹¹⁷ Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, 1/222, No: 669.

¹¹⁸ Ebû Ubeyd Kâsım b. Selam, *et-Tuhûr* (b.y.: Mektebetü's-Sahâbe, 1994), 402; el-Mevsilî, *el-İhtiyâr li ta'lîli'l-Muhtar*, 1/9.

¹¹⁹ bk. Âl-i İmran 3/135.

¹²⁰ et-Tahrîm 66/8.

yaklaşabileceği” anlamını ifade etmektedir. Hâlbuki cünüp ve abdestsiz iken namaz kılınmayacağı âyetin genelinden ve Mâide sûresinin 6. âyetinden anlaşılmaktadır. Biz âyetin ilk iki cümlesine, “Ey iman edenler! Ne söylediğinizi bilinceye kadar sarhoş iken ve boy abdesti alıncaya kadar cünüp iken namaza ve mescide yaklaşmayın ancak yolu geçmek durumunda olanlar, geçebilirler” şeklinde meâl verdik. Böyle bir meâlle âyetin yanlış anlaşılması önlenmiş olacaktır.

Kaynakça

- Altuntaş, Halil - Şahin Muzaffer. *Kur’ân-ı Kerim Meâli*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2013.
- Ateş, Süleyman. *Kur’ân- Kerim ve Yüce Meâli*. Ankara: Kılıç Kitabevi, 1983.
- Beyhakî, Ahmed b. el-Huseyn. *es-Sünenü’l-kübrâ*. Beyrut: Dâru’l-Kütübî’l-İlmiyye, 2003.
- Buhârî, Muhammed b. İsmail. *el-Câmi’us-sahîh*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1983.
- Dârakutnî, Ebû’l-Hasan Ali b. Ömer. *es-Sünen*. Beyrut: Müessesetü’r-Risâle, 2004.
- Ahmed b. Hanbel. *el-Müsned*. Kâhire: Dâru’l-Hadîs, 1995.
- Ebû Dâvûd, Süleyman b. el-Eş’âs. *es-Sünen*. thk. Muhammed Muhiddîn Abdül-Hamîd. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1981.
- Cürcânî, Ebû Osman Sa’îd b. Mensûr. *et-Tefsîr min Sünen-i Sa’îd b. Mensur*. b.y.: Dâru’s-Samî’î, 1997.
- Ebû Ubeyd, el-Kâsım b. Selam. *et-Tuhûr*. b.y.: Mektebetü’s-Sahâbe, 1994.
- İbn Ebî Hâtim, Ebû Muhammed Abdurrahman b. Muhammed. *Tefsîru’l-Kur’ân’ul-Azîm*. Suud: Mektebe Nazzâr Mustafa el-Bezzâr, 3. Basım, 1414.
- İbn Fâris, Ebû’l-Hüseyn Ahmed b. Fâris b. Zekeriyâ b. Muhammed er-Râzî el-Kazvînî el-Hemedânî. *Mu’cemü mekâyîsi’l-lüga*. thk. Abdüseselam Muhammed Hârûn. b.y.: İttihâdü’l-Kitâbî’l-Arab, 2002.
- İbn Kesîr, Ebû’l-Fidâ İsmail b. Omer. *Tefsîru’l-Kur’âni’l-Azîm*. b.y.: Dâru Tayyibe, 1999.
- İbn Kuteybe, Ebû Muhammed Abdullah b. Müslim. *Tefsîru garîbi’l-Kur’ân*. Beyrut: Dâru’l-Kütübî’l-İlmiyye, ts.
- İbn Mâce, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd el-Kazvînî. *es-Sünen*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1981.
- Karaman, Hayrettin vd. *Kur’ân-ı Kerim Meâli*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2015.
- Koçyiğit, Talat. *Kur’ân-ı Kerim ve Türkçe Meâli*. Ankara: Kılıç Kitabevi, ts.
- Kurtubî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed. *el-Câmi’ li ahkâmi’l-Kur’ân*. Kahire: Dâru’l-Kütübî’l-Mısriyye, 8. Basım, 1964.
- Mâverdî, Ebû’l-Hasan Ali b. Muhammed. *en-Nüket ve’l-uyûn*. Beyrut: Dâru’l-Kütübî’l-İlmiyye, ts.
- Mevsîlî, Abdillâh b. Manmûd b. Mevdûd. *el-İhtiyâr li ta’lîli’l-Muhtar*. Kâhire: Matba’atü’l-Halebî, 1937.
- Mücâhid b. Cebr, Ebû’l-Haccâc. *Tefsîr*. Mısır: Dâru’l-Fikri’l-İslâmî. 1989.
- Müslim b. el-Haccâc, Ebû’l-Huseyin el-Kuşeyrî. *el-Câmiu’s-sahîh*. thk. Muhammed Fuâd el-Bakî. Beyrut: Dâru İhyâi’l-Kütübî’l-Arabiyyi, ts.
- Râzî, Zeynüddîn Muhammed b. Ebû Bekir b. Abdülkâdir. *Muhtâru’s-Sihâh*. Beyrut: Dâru’l-Besâir, 1987.
- Semerkindi Ebû’l-Leys, Nasr b. Muhammed. *Bahru’l-ulûm*, b.y.: y.y., ts.
- Şener, Abdülkadir vd. *Yüce Kur’ân ve Açıklamalı-Yorumlu Meâli*. İzmir: y.y., 2019.
- Şîrâzî, Ebû İshâk b. Alî. *el-Mühezzeb*. b.y.: Dâru’l-Kütübî’l-İlmiyye, ts.

- Taberî, Muhammed b. Cerîr. *Câmi' u'l-beyân an te'vîli âyi'l-Kur'ân*. b.y.: Dâru Hicr, 2001.
- Tirmizî, Ebu İsa Muhammed b. İsa. *es-Sünen*. thk. Ahmed Muhammed Şakir. Mısır: Mektebetü'l-Halebî, 1975.
- Yazır, Hamdi. *Hak Dinî Kur'ân Dili Türkçe Mealli Tefsir*. İstanbul: Eser Kitabevi, 1971.
- Yıldırım, Celal. *Kur'ân-ı Kerim Meâli*. İstanbul: Tercümen Yayınları, 1982.